

Så att ingen blir ensam

#ingenblirensam

Riktlinjer inom det fostrande arbetet
i Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland
för förebyggande av utanförskap

Så att ingen blir ensam

#ingenblirensam

Riktlinjer inom det fostrande arbetet
i Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland
för förebyggande av utanförskap

Publikationer från Ev.-luth. kyrkan i Finland 103
Kyrkan och verksamheten

Kyrkostyrelsen
Helsingfors 2021

Så att ingen blir ensam #ingenblirensam

Riktlinjer inom fostrande arbetet i Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland för förebyggande av utanförskap

© Kyrkostyrelsen

Publikationer från Ev.-luth. kyrkan i Finland 103,
Kyrkan och verksamheten

Rekommendationer, anvisningar och handledningar

Ärendenummer: DKIR/47/06.02/2021

Förstasidans layout: Unigrafia Oy

Ombrytning: Jani Käsmä, www.kasma.fi

Bilder: pärm Unsplash.com, utom nere t.v. Kyrkans bildbank/Sanna Krook, s. 6 översta raden t.v. och t.h. Kyrkans bildbank/Aarne Ormio, i mitten Unsplash.com, mellersta raden t.v. Pexels.com och t.h. Unsplash.com, nedersta raden t.v. Unsplash.com, i mitten Kyrkans bildbank/Arto Takala, t.h. Kyrkans bildbank/Suvi Sievilä, s. 9 Unsplash.com, s. 12 Unsplash.com, s. 15 Unsplash.com, s. 19 Unsplash.com, s. 22 Kyrkans bildbank/Aarne Ormio, s. 25 Unsplash.com, s. 29 Unsplash.com, s. 33 Unsplash.com, s. 37 Unsplash.com, s. 39 Kyrkans bildbank/Suvi Sievilä, s. 40 Kyrkans bildbank/Sanna Krook, s. 43 Mika Savolainen, s. 44 Kyrkans bildbank/Juuso Westerlund, s. 46 Unsplash.com, s. 49 Jani Käsmä, och bakpärm Kyrkans bildbank/Maria Ojanperä

ISBN 978-951-789-701-3 (PDF, tillgänglig)

ISSN 2341-9407 (webbpublikation)

Så att ingen blir ensam

#ingenblirensam

Riktlinjer inom det fostrande arbetet
i Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland
för förebyggande av utanförskap

Detta dokument har skrivits särskilt för kyrkans fostrande arbete och familjearbete. Dessutom arbetar kyrkan och dess församlingar för att förebygga utanförskap bland vuxna i olika åldrar. Detta arbete har fått egna riktlinjer. Det här dokumentet ersätter dokumentet *Närvarande ungdomsarbete - Riktlinjer för specialungdomsarbetet i Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland*, som godkändes av Kyrkostyrelsens plenum den 20 september 2016.

Beredningen sköttes av Mikko Mäkelä och Sirpa Syrjä, sakkunniga vid Kyrkans enhet för fostran och familjefrågor. Arbetsgruppen bestod av Ulla-Mari Hutko från Sääksmäen seurakunta, Sanna Parkkinen från Helsingfors kyrkliga samfällighet, Tuomas Perkiö från Tammerfors kyrkliga samfällighet, Paula Seppänen från Villmanstrands kyrkliga samfällighet och Ville Viljakainen från Lasten ja nuorten keskus. Dokumentet har redigerats av Heli Pruuki, direktör för utvecklings- och medlemsservicen vid Lasten ja nuorten keskus.

Definition

Definition av förebyggandet av utanförskap inom ramen för kyrkans fostrande arbete

Förebyggandet av utanförskap inom ramen för kyrkans fostrande arbete är diakonalt fostrande arbete och familjearbete. Man söker upp, möter och stöder barn, unga och familjer som är utsatta eller hotas av utanförskap. Förebyggandet av utanförskap handlar om en attityd och ett arbetssätt som alla anställda i församlingen behöver tillägna sig.

Teser

Teser om förebyggande av utanförskap

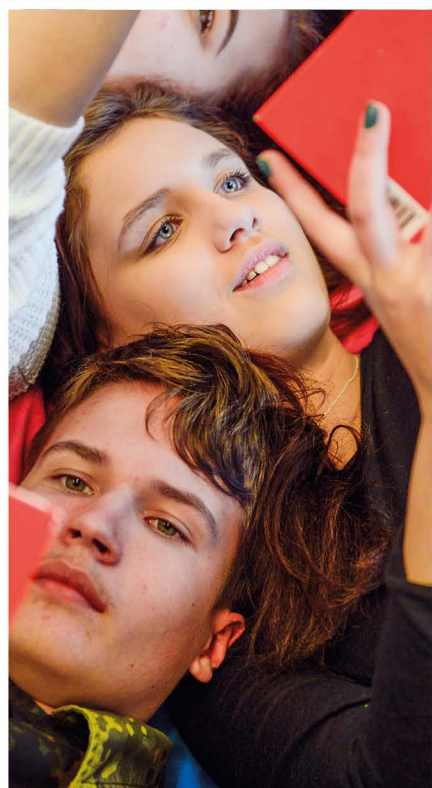
- *Förebyggandet av utanförskap inom ramen för kyrkans fostrande arbete syftar till att bekämpa ensamhet och utanförskap, att stärka barn, unga och familjer samt att öka deras delaktighet och välbefinnande.*
- *Det handlar om en attityd och ett arbetssätt som alla anställda i kyrkan behöver tillägna sig. Samtidigt är det en specialuppgift med syftet att söka upp och stötta de barn, unga och familjer som riskerar att bli utanför.*
- *Grunden för kyrkans arbete för att förebygga utanförskap ligger i den grundläggande uppgiften inom fostran och diakoni. Guds kärlek förankras i människornas gärningar.*
- *Arbetet för att förebygga utanförskap är långsiktigt och samarbetsinriktat så att man vinner barnens, de ungas och familjernas samt samarbetspartnerns förtroende.*
- *Kyrkans arbete för att förebygga utanförskap utvecklas och förnyas och reagerar snabbt på omvärldens behov.*

Innehåll

INLEDNING: Så att ingen blir ensam	6
1 GRUNDERNA FÖR KYRKANS FÖREBYGGANDE AV UTANFÖRSKAP	9
Gemensam vision för fostran och diakoni	10
För barnen, de unga och familjerna där de finns	11
Konventionen om barnets rättigheter	11
Kyrkans förebyggande av utanförskap: definition, mål och teser	13
2 UTMANINGAR FÖR BARN, UNGA OCH FAMILJER	15
Välfärdsklyftan	16
Barns och ungas ensamhet och utanförskap	17
Invandring och kulturell mångfald: utmaningar och möjligheter	18
Ungdomskulturen går i vågor	20
Utmaningar i föräldraskapet och familjerna	21
3 VÄRDERINGAR OCH VERKSAMHETSPRINCIPER	25
Våra värderingar bygger på respekt, omsorg och upprätthållande av hopp	26
Vi bygger tillit, långsiktighet och ett gemensamt arbete	27
Med hjälp av förnyelseförmåga svarar vi mot behoven	31
4 KOMPETENS OCH STÖD	33
Riktlinjer för förebyggande av utanförskap	34
Specialungdomsarbetets särskilda uppgifter	34
Att orka i yrket	35
Frivilliga som en del av teamet	36
Konfirmandundervisning och hjälpledarverksamhet ger möjlighet till förändring	38
Verksamhetsmodeller för olika ålderskategorier	40
Påverkansarbete som en del av förebyggandet av utanförskap	42
TILL SIST	44
KÄLLOR OCH FORSKNING	47
SAMMANDRAG	49

**INLEDNING:
Så att ingen
blir ensam**

”Nåd är att ingen blir lämnad ensam.”

*”Jag tackar dig för dina mäktiga under,
förunderligt är allt du gör.”*
Ps. 139:14

*”Jag vet vilka avsikter jag har med er,
säger Herren: välgång, inte olycka.
Jag skall ge er en framtid och ett hopp.”*
Jer. 29:11

Människan är skapad till gemenskap. Ingen orkar leva ensam – vi behöver varandra. Vi lever alltid i relation till andra människor, oss själva, naturen och Gud, vår skapare. Kyrkan arbetar för att förebygga ensamhet och utanförskap eftersom människan är skapad till att leva i relationer.

Ett förhållande är aldrig enkelriktat utan alltid interaktivt. Jesus har befallt oss att bära vårt ansvar som medvandrare och medmänniskor. Samtidigt har vi alla också rätt att vara sårbara och i behov av närhet och stöd av andra människor och av Gud. Ingen är enbart den som hjälper eller enbart den som behöver hjälp. Att vara människa inkluderar båda dessa aspekter.

Eftersom varje människa är skapad av Gud är varje människa ett under. Människan är unik och därför oerhört värdefull. Den som behöver särskilt stöd är just då Guds och församlingens ögonsten. Hen är det barn, den unga eller den vuxna som Gud via församlingen särskilt stöder och vårdar genom den svåra fasen.

Församlingen verkar i Guds arbete på jorden. Den är bestående samtidigt som den förändras, anpassar sig, utvecklas – och uttrycker Kristi nåd och Guds kärlek på jorden, ständigt för nya människor och genom att bemöta deras särskilda behov. Ett exempel på detta är olika kanaler för att söka upp och hitta dem som behöver hjälp och stöd. Att förebygga och motarbeta utanförskap är en del av församlingens grundläggande uppgift, som hör till alla anställda och likaså alla medlemmar i församlingen.

Barn och unga i vår tid funderar och söker på olika sätt bekräftelse på att de är värdefulla och räcker till. Duger jag? Tycker någon att jag är viktig och underbar? Älskar någon mig? Barn och unga i utsatt ställning ställer dessa frågor med särskild ängslan, och det gör också vuxna i utsatt ställning. Samhället kräver mycket av sina medlemmar. Kärnan i kyrkans budskap står för en motkultur: Man behöver inte hävda sig.

Kyrkans budskap till den som ifrågasätter sig själv är entydigt: Han som är din Skapare har avsett att du ska vara just den du är – och bjuder in dig till sin gemenskap. Du är älskad. Du är viktig. Du har en framtid och ett hopp.

Utbildning gagnar hela arbetsgemenskapen

Hösten 2016 sökte jag projektfinansiering för att utveckla specialungdomsarbetets metoder. Jag hade läst Ben Furmans tankar om kortterapi och tänkte att där fanns något som ungdomsarbetet skulle kunna lära sig av. Jag satte mig in i ämnet och jämförde olika utbildningar. Till slut sökte jag finansiering för utbildning och för att leta fram, utveckla och förankra metoder som lämpar sig för ungdomsarbetet. Alla parter var inte med på idén, men kyrkoherden trodde på att den kunde förverkligas.

I mars 2017 började jag min utbildning i lösningsfokuserad kortterapi. Jag hade kommit överens med samarbetspartner och kolleger om att de hjälper mig testa de metoder jag hittat och utvärdera deras tillämplighet. Under studierna och när det var dags att tillämpa de nya metoderna testade jag det jag lärt mig i mitt eget arbete som ungdomsarbetsledare.

För examensarbetet sammanställde jag mina anteckningar och lät kollegerna testa dem. Responsen var uppmuntrande, så jag fortsatte bearbeta metodsamlingen också efter avslutad utbildning. Resultatet blev ett urval lösningsfokuserade samtalsmetoder som skräddarsyts för i synnerhet de snabba och oväntade samtalsituationer som är typiska för ungdomsarbetet.

Under hösten 2019 tog alla ungdomsarbetsledare i vår samfällighet del av samlingen, och den används nu som ett verktyg i arbetet för att stödja unga i olika situationer.

1

**GRUNDERNA
FÖR KYRKANS
FÖREBYGGANDE
AV UTANFÖRSKAP**

1 GRUNDERNA FÖR KYRKANS FÖREBYGGANDE AV UTANFÖRSKAP

Gemensam vision för fostran och diakoni

Kyrkans värderingar är tro, hopp och kärlek. Kyrkans uppgifter är fostran, förkunnelse, tjänande och mission. Kyrkans fostrande arbete med att förebygga utanförskap anknyter till kyrkans värderingar och alla kyrkans grundläggande uppgifter. I arbetet möts i synnerhet tjänande, dvs. diakoni, och fostran. Genom att förebygga och motarbeta utanförskap fullgör kyrkan sin kristna fostrande uppgift och sin diakonala uppgift som bottnar i kärleken till nästan. Syftet är att söka upp de barn, unga och familjer som har det största behovet av stöd och som inte får hjälp på annat sätt. Att förebygga och motarbeta utanförskap är också en gemensam vision för kyrkans fostrande arbete, familjearbete och diakoni.

Den bibliska grunden för förebyggandet av utanförskap finns i missionsbefallningen (*Matt. 28:18-20*), det dubbla kärleksbudet (*Mark. 12:28-32*) och den gyllene regeln (*Matt. 7:12*). Guds kärlek förankras i människornas gärningar: ”Liksom en kropp utan livsande är död, så är tron utan gärningar död.” (*Jak. 2:26*) Motivet och kraften bakom människors kärleksgärningar är Guds kärlek: ”Mina kära, om Gud har älskat oss så, måste också vi älska varandra.” (*1 Job. 4:11.*)

Dessutom anknyter förebyggandet av utanförskap inom ramen för kyrkans fostrande arbete till de gemensamma värderingarna:

1. vördnad för det heliga (vi ser Guds avbild i människan)
2. ansvar (vi bryr oss om vår nästa)
3. rättvisa (vi försvarar de svagas och de utstöttas rättigheter)
4. sanning (vi tror och lever som vi lär).

Enligt riktlinjerna från 2012 ska kyrkans fostrande arbete möjliggöra och stödja en holistisk utveckling för människor i alla åldrar. Kyrkans fostran baserar sig på en holistisk människosyn, där andligheten inte går att separera från människans övriga dimensioner. Vårt fysiska, psykiska, sociala, emotionella, andliga och estetiska väsen och allt annat i oss har vi fått som gåva och alla dessa är lika värda.

Allt yngre barn behöver särskilt stöd och barnets eller den ungas symptom beror ofta på situationen i familjen. Som ett svar på detta har den uppsökande och stödjande uppgiften hos specialungdomsarbetet i församlingarna med tiden breddats. Nu möter vi också allt yngre barn, barn och unga med många slags särskilda behov och även hela familjer. Även om det egentliga specialungdomsarbetet fortsätter och behovet av det inte minskar, behöver kyrkan och församlingarna bredda sitt tänkesätt och tala om förebyggandet av utanförskap som ett vidare begrepp. Eftersom behovet ständigt ökar ska kyrkans arbete för att förebygga utanförskap ses som ett diakonalt och själavårdande förhållningssätt och arbetsgrepp, som alla i församlingen som arbetar med fostran, de övriga församlingsanställda och också församlingsmedlemmarna ska ta till sig.

För barnen, de unga och familjerna där de finns

Alla barn och unga är en del av sin familj och deras situation kan inte nämnvärt påverkas om man inte inkluderar hela familjen. Att förstå familjernas olika situation och stödja hela familjen är ofta nödvändigt för att lösa barnets och den ungas problem. I alla former av församlingens fostrande arbete jobbar man så långt som möjligt förutom med barnet och den unga själv också med familjen eller andra i närmiljön.

Kyrkan behöver möta barnen, de unga och familjerna där de finns. Därför är det nödvändigt att träffa familjerna i deras hem, att satsa på uppsökande verksamhet och att erbjuda tjänster också digitalt och på nätet.

Konventionen om barnets rättigheter

Enligt de internationella konventionerna ligger ansvaret för barnen och de unga hos hela samhället. Konventionen om barnets rättigheter bygger på FN:s deklaration om barnets rättigheter från 1959. Barnkonventionen antogs av FN:s generalförsamling den 20 november 1989. I Finland trädde barnkonventionen i kraft 1991 som en författning på lagnivå. Konventionen är bindande och iakttagandet av den övervakas av FN:s kommitté för barnets rättigheter. Barnkonventionen fastställer barnets ekonomiska, sociala och samhällsliga rättigheter. Målen och principerna i konventionen kan sammanfattas i tre kärnbegrepp:

- 1) delaktighet i samhällets resurser
- 2) skydd
- 3) rätt att delta

Barnet har rätt till särskilt skydd mot alla former av våld, utnyttjande, försumelse och annan illabehandling. Barnet har rätt att få de ekonomiska resurser och det vuxna stöd det behöver och rätt till delaktighet i samhället, t.ex. skolgång.

Barnkonventionen betraktar barnet som en aktiv och självständig aktör som samtidigt är i behov av särskilt skydd. Konventionens vittgående betydelse har varit att barnet betraktas som en självständig innehavare av rättigheter i såväl familjekretsen som utanför den. Att arbetet har sin utgångspunkt i konventionen om barnets rättigheter är en trovärdighetsfråga för det finländska samhället och för kyrkan som en del av det. Ju mer långtgående samhällets olika aktörer förbinder sig att arbeta för barnets rättigheter, desto mer betydelsefull är processen. I egenkap av offentligrättslig aktör har kyrkan en särskild skyldighet att förbinda sig vid målen i konventionen om barnets rättigheter.

Kyrkans förebyggande av utanförskap: definition, mål och teser

Kyrkans fostrande arbete med att förebygga utanförskap är diakonalt fostrande arbete och familjearbete. Inom ramen för arbetet söker man upp, möter och stöder barn, unga och familjer som är utsatta eller hotas av utanförskap. Att förebygga utanförskap handlar om en attityd och ett arbetssätt som alla anställda i församlingen behöver tillägna sig.

Samtidigt är specialungdomsarbetet en specialuppgift som ställer höga krav på kompetensen när det gäller att möta barn, unga och familjer i utsatt ställning.

Det är en *sakkunniguppgift* som syftar till att

- fokusera på de barn och unga som inte kan nås på andra sätt
 - samordna församlingens arbete för att förebygga utanförskap
 - utbilda och ge konsultstöd åt andra anställda
 - påverka i församlingen och samhället för att förebygga utanförskap
- Sakkunniguppgiften kan också ha andra beteckningar och fokusera på t.ex. familjearbete.

Målet med kyrkans förebyggande av utanförskap är att ingen blir ensam. Att alla barn, unga och familjer känner sig accepterade och finner mening i sitt liv som skapade, älskade och ledda av Gud.

Teser om förebyggande av utanförskap

- Förebyggandet av utanförskap inom ramen för kyrkans fostrande arbete syftar till att bekämpa ensamhet och utanförskap, att stärka barn, unga och familjer samt att öka deras delaktighet och välbefinnande.

- Arbetet handlar om en attityd och ett arbetssätt som alla anställda inom kyrkan behöver tillägna sig. Samtidigt är det en specialuppgift med syftet att söka upp och stödja de barn, unga och familjer som riskerar att bli utanför.

- Utgångspunkten i kyrkans arbete för att förebygga utanförskap ligger i den grundläggande uppgiften inom fostran och diakoni. Guds kärlek förankras i människornas gärningar.

- Arbetet för att förebygga utanförskap är långsiktigt och samarbetsinriktat för att vinna barnens, de ungas, familjernas och samarbetspartnerns förtroende.

- Kyrkans arbete för att förebygga utanförskap utvecklas och förnyas och reagerar snabbt på omvärldens behov.

Samarbete ger möjligheter

Ett barn i vår eftermiddagsverksamhet hade ofta stora problem i sociala situationer. Besvikelser fick oftast barnet att bete sig aggressivt och hen kunde inte kontrollera sina raseriutbrott. I konfliktsituationer reagerade barnet ibland med att skrika och härja och det gick inte att resonera med barnet. Med tanke på både barnets egen och de andra barnens säkerhet måste en vuxen vara med barnet hela tiden.

Samtalen med vårdnadshavarna avslöjade att samma problem förekom hemma. Syskonen och föräldrarna råkade ofta ut för aggressivt beteende. Mamman var mycket orolig för sitt barn och trött på situationen, och hade inte kunnat eller orkat söka hjälp. Barnledarna i eftermiddagsverksamheten tog tillsammans med mamman kontakt med socialförvaltningen för en utvärdering av stödbehovet. Detta inledde en process som snabbt gav familjen stöd och hjälp.

På det första mötet medverkade förutom barnet och mamman också en bekant barnledare från eftermiddagsverksamheten och två social- eller familjearbetare. Barnledarens roll på mötet var att sätta ord på barnets problem med sociala relationer i vardagliga lekar och att beskriva de situationer som var svåra för barnet. Mamman tyckte också det var bra att en för henne bekant anställd (barnledaren) var med på mötet.

Efter det mötet vidtogs olika stödåtgärder för familjen i rask takt: mamman fick samtals hjälp och neuropsykiatriska tips och barnet fick gå med i en känsloterapigrupp. Stödåtgärder med låg tröskel och snabb tidtabell har hjälpt barnet och familjen. Situationen i eftermiddagsverksamheten har förändrats: barnet börjar småningom klara av gemensamma lekar och kan redan behärska sig med lite stöd från ledarna. Mamman berättar att också vardagen därhemma förändrats till det bättre.

A young child in a blue hoodie and jeans stands on a wooden floor, holding a pair of red scissors. To the left, the legs and feet of an adult are visible. The scene is set indoors with a light-colored wall in the background.

2

**UTMANINGAR
FÖR BARN,
UNGA OCH
FAMILJER**

2 UTMANINGAR FÖR BARN, UNGA OCH FAMILJER

Välfärdsklyftan

Majoriteten av de finländska barnen, de unga och familjerna mår bra. Över lag har de finländska barnen kanske en bättre barndom än någon av de tidigare barngenerationerna. De trivs bättre i skolan och har bättre hälsa, och de unga använder mindre rusmedel. Även välmående barn och unga behöver stöd för att upprätthålla sitt välmående.

Klyftan mellan unga som mår bra och unga som mår mycket dåligt växer dock. Skillnaderna i barnfamiljernas inkomster, hälsa och välfärd har blivit mer markanta under det senaste decenniet. Fattigdom i barnfamiljer, stress i arbetslivet, missbruk, ensamhet och dåligt fungerande social- och hälso-tjänster förhindrar att barnets rättigheter enligt FN tillgodoses till fullo i Finland. En betydande del av de finländska barnen, unga och familjerna mår dåligt och kämpar med problem som hopar sig.

Allt yngre unga har allt fler störande element i sitt liv som är skadliga för deras utveckling. Ojämligheten och fattigdomen bland barnfamiljer ökade under de tidigare regeringsperioderna. Enligt Institutet för hälsa och välfärd (THL) lever 471 000 finländare i en situation där deras inkomster inte räcker till för att täcka de grundläggande behoven i vardagen. I synnerhet barnen och de unga drabbas hårt av fattigdom. Fattigdom ökar risken för utanförskap avsevärt: den begränsar möjligheter, belastar de vuxna i familjen och inger barnet en känsla av skam över sig själv eller sin familj. Fattigdom belastar barnet, formar barnets identitet och rubbar barnets tillit till livet och sina egna möjligheter. Fattigdom utesluter också rent konkret alternativ som barn till föräldrar med högre inkomster har (t.ex. hobbyer, avgifter för utbildning på andra stadiet m.m.).

Man vet att fattigdom orsakar s.k. toxisk stress redan i fosterstadiet och påverkar hjärnans utveckling permanent. I familjer som belastas av fattigdom förekommer bl.a. mer depression och annan psykisk ohälsa än i snitt, både hos föräldrarna och barnen.

Barnfattigdomen har ökat nästan trefalt under de senaste 20 åren och är mycket ofta ärftlig. Fattigdomsrisken är störst i mångkulturella familjer, familjer med många barn och bland ensamförsörjare med barn. Fattigdom påverkar barnets och den ungas liv på många sätt så att deras hälsa försämras och de utesluts från hobbyverksamhet och det sociala livet. Ofta är fattigdomen en del av en större helhet som blivit en ond cirkel. Föräldrarnas drogproblem, arbetslöshet, psykiska problem och familjevåld ökar missförhållandena och risken för marginalisering bland barn.

Det finns stora skillnader i de ungas välbefinnande både mellan könen och mellan studerande vid gymnasier och vid yrkesläroanstalter. Fysiskt och sexuellt våld eller hot om sådant är vanligare vid yrkesläroanstalter. Mobbning har ökat i synnerhet på nätet där den för det mesta befinner sig utom de vuxnas räckhåll.

Misshandelsbrotten bland unga under 15 år har ökat. Antalet unga som placerats utom hemmet och klienter hos ungdomspsykiatri ökar kontinuerligt. Användningen av cannabis fortsätter öka. Fenomen förknippade med radikaliserings, hatbrott och destruktivt gängbeteende håller också på att öka.

I fråga om många fenomen är det svårt att hitta sätt att ingripa. Det har upplevts svårt att nå ut till nätberoende unga med specialungdomsarbets medel, men samtidigt nödvändigt eftersom fenomenet fortsätter att växa. Andra exempel på nya slags störningar är bl.a. utfrysning på nätet och avsaknad av social kompetens, vilka leder till att den ungas livskrets blir mer begränsad. Metoderna för tidigt ingripande behöver utvecklas. Det innebär att de anställda måste nätverka och kontinuerligt fortbilda sig.

Barns och ungas ensamhet och utanförskap

En femtedel av barnen och de unga i Finland berättar att de känner sig ensamma. Av dem upplever tio procent att de varit ensamma länge, i över ett år. Ensamma barn och unga längtar efter en vän som skulle räkna just dem som viktiga – och lider av vetskapen av att inte ha en sådan människa vid sin sida. För barn och unga betyder ensamhet att de har misslyckats och de skäms över att ingen vill vara deras vän.

De sociala mediernas tidevarv ger inte bara möjlighet till nya former av kontakt, utan också nya former av totalt utanförskap. I kamratgruppen kan det, ibland av en slump, bildas klickar som lämnar ett barn eller en ung utanför oberoende av hens personlighet, sociala kompetens eller utseende.

Ensamheten drabbar också hela familjer och kan nedärvas från förälder till barn. Uppväxtmiljön, social skygghet och brister i föräldrarnas sociala kompetens inverkar på hur barnet lär sig agera i interaktiva situationer i kamratgrupper. Upplevd ensamhet är en risk för barnets utveckling som kan uppkomma redan i dagvården, fortsätta i skolan och förstärkas i konfirmandundervisningen och andra sociala situationer. Samhällets kostnader för unga som är helt utfryssta uppgår till över en miljon euro. Den mänskliga kostnaden kan inte mätas.

Ensamhet och utanförskap kan ha en avgörande inverkan på barnets eller den ungas uppfattning om sig själv. När ensamheten blir långvarig kan man börja tro att orsaken till ensamheten är att man inte duger eller är tillräckligt bra och att situationen därför är olösbar och bestående. Om hemförhållandena är otrygga kan kompisrelationerna bli ett skydd som hjälper en att klara av utmaningarna i familjen. I de lägre årskurserna utgör kamratgruppen ett viktigt identifikationsobjekt. När den unga blir allt mer självständig ökar kamraternas betydelse ännu mer. I grupp lär man sig sociala färdigheter och empati, som också behövs i arbetslivet.

Enligt de unga är just ensamhet den största orsaken till att bli utanför, till att marginaliseras. Som marginaliserad betraktas en ung som bara har grundläggande utbildning och som inte arbetar, studerar eller är vårdledig. Enligt Statistikcentralens undersökningar påverkas risken för marginalisering särskilt av familjebakgrunden och föräldrarnas utbildningsnivå samt utländsk bakgrund, omhändertagande och bostadslöshet. Enligt stiftelsen Me-säätis-ös räknare stod cirka 66 000 unga utanför utbildning och arbetsliv 2020.

Risken för marginalisering ökar i särskilt utsatta förhållanden och i samband med livets övergångsfaser. Då det i vårt land varje år finns cirka 18 000 minderåriga i placeringar utom hemmet och över 80 000 barn och unga som klienter hos mentalvården kan man inte tala om ett marginellt fenomen. Utanförskap, ensamhet och marginalisering är de största riskerna för barn och unga, och de ökar i sin tur de andra riskerna.

Centralt i arbetet med att förebygga utanförskap är att söka upp barn, unga och familjer som är ensamma och hotas av marginalisering och att i ett så tidigt skede som möjligt ingripa i deras situation. Församlingen erbjuder barn och unga en vuxens närvaro, stabilitet och en möjlighet att bli hörd. Den kan också skapa möjligheter för barn och unga att möta andra i samma ålder. Man kan förhindra utanförskap även genom att aktivt motarbeta och ingripa i mobbning och genom att på olika sätt stärka känslan av delaktighet hos barn och unga i olika typer av svåra livssituationer.

Invandring och kulturell mångfald: utmaningar och möjligheter

Invandringen från olika kulturer och etniska bakgrunder samt mångfalden av kulturer och religioner ökar i snabb takt i vårt land. Att se till att invandrarfamiljernas barn och unga mår bra är en utmaning och en möjlighet även i församlingarna. Invandrarfamiljerna löper särskild risk för utanförskap. Barnens och de ungas liv är ofta jobbigt – barnet kan t.ex. hela tiden behöva fungera som tolk åt sina föräldrar. En del utsätts i sin vardag för rasistiskt och främlingsfientligt bemötande, vilket väcker rädsla och ångest.

Församlingarnas arbete för att förebygga utanförskap kan bygga en bro mellan majoritetsbefolkningen och invandrarna, ge stöd i integrationsprocesserna och utreda konflikter och missförstånd. Att öka toleransen och den positiva interaktionen mellan olika etniska och mångkulturella ungdomsgrupper är en utmaning som det lönar sig att anta. Det är nödvändigt och värdefullt att försöka locka unga vuxna med olika kulturbakgrund till anställning, frivilligarbete och utbildning i specialundomsarbete.

Det behövs samarbetsförmåga och dialog för att öka förståelsen för andra kulturer och de unga i Finland som har en annan kulturbakgrund och andra synsätt, erfarenheter och livssituationer samt för att underlätta integrationen och möjliggöra ett fredligt liv tillsammans.

För att kunna bygga upp en stark identitet behöver man också alltid känna till och värdesätta sina egna rötter. På många ställen är färdigheter för att föra en åskådningsdialog redan en nödvändig del av kompetensen hos kyrkans anställda.

Invandringsfrågorna förutsätter målinriktat och smidigt samarbete med det fostrande arbetet, diakonin och familjearbetet, olika myndigheter och aktörer inom den tredje sektorn. Man behöver hitta och stödja metoder för att förebygga radikaliserings- och uppkomsten och utbredningen av destruktiva gängbildningsfenomen. Man måste målmedvetet ingripa i kriminalitet, missbruk och relaterade riskfaktorer i familjer av alla slag och med olika bakgrund. Barn och unga från alla länder och alla slags familjer behöver vuxna människor i sina nätverk för att upprätthålla tryggheten och gränserna för sitt beteende.

Samtidigt måste man komma ihåg att alla med annan kulturbakgrund inte ska behandlas som invandrare. Kulturell mångfald är inte detsamma som invandring. Utmaningarna och möjligheterna är annorlunda för första generationens invandrare än för unga som företräder en kultur som avviker från den finländska majoritetskulturen och vars familj eller släkt har bott i Finland under många generationer – eller nästan alltid (bl.a. romerna). En församling som signalerar att den varmt och jämlikt välkomnar alla utan indelning i greker och romare har möjlighet att förebygga marginalisering och ensamhet som uppkommer av kulturskillnader eller invandring.

Ungdomskulturen går i vågor

Ungdomskulturen är en värdefull del av de ungas liv och uppväxt. Med hjälp av ungdomskulturen kan de unga söka och bygga upp sin egen identitet och hitta kanaler för sin kreativitet. Det lönar sig att stödja de unga på vägen till dessa positiva effekter, t.ex. styra dem till en verksamhet eller en hobby som intresserar och utvecklar dem. Ungdomskulturella fenomen kan dock också ha negativa följder. De värsta formerna av dessa är destruktiv gängbildning, användning av droger och andra rusmedel eller rasistiskt, våldsamt, kriminellt och gränslöst beteende. Dessa skadliga fenomen är en stor och växande utmaning.

Typiskt för de ungas subkulturer är att de går i vågor. Exempelvis de ungas förhållande till alkohol och droger varierar. Enligt enkäten Hälsa i skolan 2019 har de ungas drickande i berusningssyfte minskat under det senaste decenniet. Cirka var fjärde studerande vid yrkesläroanstalterna berättade dock att de dricker sig rejält berusade minst en gång i månaden. Drickande i berusningssyfte var vanligare bland pojkar än bland flickor i alla årskurser i undersökningen.

År 2020 berättade experterna på ungdomsarbete att användningen av cannabis klart ökar. Missbrukspsykoserna har ökat. En del unga röker så mycket cannabis att deras kognitiva funktionsförmåga är radikalt försämrade. Utvecklingen påverkas av att cannabis är tämligen billigt jämfört med tobak eller alkohol och lätt att skaffa, och av att den offentliga debatten är positivt färgad.

De unga använder cannabis för att självmedicinera och dämpa sin ångest, men är inte alltid själva medvetna om bakgrunden till det. Den bild som förmedlas i sociala medier motsvarar inte alltid verkligheten: ensamheten är utbredd bland de unga. Psykisk ohälsa och självdestruktivitet har blivit vanligare.

I synnerhet i specialungdomsarbetets specialuppgift är målet att reagera på skadliga effekter av fenomenen i de ungas liv. Samtidigt kan man förmedla information om nya trender till både församlingens och andra aktörers personalnätverk. Kompetensområdet inom specialungdomsarbetet inbegriper just att förstå orsakssambanden inom fenomenen och att analysera deras bakgrund och effekter.

Utmaningar i föräldraskapet och familjerna

I vår tid är föräldraskapet på den bästa nivån någonsin. Majoriteten av föräldrarna sköter sin uppgift på ett engagerat sätt och strävar medvetet efter att vara bra föräldrar. Tyvärr drabbar välfärdsklyftan familjerna hårt just via föräldraskapet. I en del familjer hopas mer riskfaktorer och belastning än i andra. Utsatthet – t.ex. fattigdom i barnfamiljer, arbetslöshet, missbruk och psykisk ohälsa – går ofta i arv från en generation till nästa. Det är svårare att hitta krafter för ett gott föräldraskap när man själv har en traumatisk bakgrund.

Enligt den nationella enkäten Hälsa i skolan 2019 rapporterade cirka vart sjätte barn i den grundläggande utbildningens årskurs 4 och 5 och fler än var fjärde ung i årskurs 8 och 9 samt gymnasiet att de under det gångna året utsatts för psykiskt våld av sina föräldrar eller någon annan vuxen som hade hand om dem, dvs. att dessa vägrat tala med barnet eller den unga, sårat dem, förödmjukat dem, hotat att överge dem, slagit föremål, låst in barnet eller den unga eller hotat dem med våld. Enligt brottsofferundersökningen 2017 utsattes 2,5 procent av männen och 4,8 procent av kvinnorna i åldern 15–74 år för hot och våld i sitt parförhållande. 5,5 procent av männen och 4,7 procent av kvinnorna utsattes för hot och våld av någon annan närstående.

Även våld i familjen – psykiskt, emotionellt och fysiskt – är mycket ofta generationsöverskridande. I Finland är det också vanligt med s.k. undvikande anknytning, då föräldern upplever det svårt att visa barnet närhet och omsorg. Många barn i vår tid upplever sig emotionellt övergivna – offerade för ett hektiskt liv som fokuserar på prestation. Man talar också om barn som blivit offer för föräldrarnas mobilberoende. Tiden utvisar hurdana vuxna det blir av dem.

Samtidigt upplever föräldrarna att de utsatts för alltför många råd och alltför stor press. Många föräldrar känner sig djupt osäkra över kvaliteten på sitt eget föräldraskap. Som stöd för föräldraskapet räcker det ofta att föräldern delar sin vanliga vardag, inser att alla familjer har alla slags utmaningar i sitt liv och uppfattar budskapet: du räcker till.

I arbetet för att förebygga utanförskap behöver man utveckla såväl stöd och hjälp som när ut till hemmen som gemenskap och träffpunkter med låg tröskel. Även en liten förändring kan vara betydelsefull för familjen. Kan t.ex. familjen i brödkön erbjudas en plats i församlingens lokal där barnen kan leka? Kan församlingen ordna gemensamma måltider? Föräldraskapet kan också stödjas genom olika kamratstödsgrupper där man t.ex. samtalar om livssituationen eller om emotionell och social kompetens. Det är viktigt att stärka föräldrarnas mentaliseringsförmåga när den verkar brista – oberoende av barnens ålder. Arbetet för att förebygga utanförskap utförs ibland på flera olika plan och utgör samtidigt både ungdomsarbete och föräldrarbete.

Även stöd för föräldrarnas parförhållande och hjälp när det råkar i kris underlättar barnets och den ungas situation. Undersökningar har visat att barn och unga genom hela livet har stöd av ett tryggt, tillräckligt långvarigt och tillräckligt bra parförhållande mellan föräldrarna under barndomen. Genom föräldrarnas förhållande kan de uppleva att familjen är trygg och föräldraskapet tillräckligt bra. Om föräldrarna skiljs är det deras uppgift att upprätthålla föräldraskapet och en tillräcklig trygghet. Föräldrarna kan vid problem i par- och familjeförhållanden få samtalshjälp hos kyrkans familjerådgivning. Familjerådgivaren kan också konsulteras när barnets eller den ungas problem verkar vara knutna till familjerelationerna.

Församlingarna kan ha en allt större roll när det gäller att bryta familjernas utanförskaps spiral. Detta utmanar oss att utveckla allt vårt arbete i församlingen ”genom glasögonen för förebyggande av utanförskap”.

Tänk om...

- vi skulle se behovet av andra som något normalt och en del av att vara människa.
- det finns inte särskilda personer som hjälper och särskilda som tar emot hjälp, utan människor i olika livssituationer.
- vi alltid först skulle lyssna aktivt, utan antaganden eller vetskap om vad utanförskapet eller hotet om det innebär i just detta möte.
- vi skulle ställa upp barnets, den ungas och familjens välfärd som ett genuint centralt mål.
- vi skulle satsa på att utveckla tillgängliga tjänster med låg tröskel.
- vi fördomsfritt skulle gå över sektors- och organisationsgränserna när vi söker metoder och arbetssätt i de lokala nätverken.
- vi skulle göra konkreta värderingsval både lokalt och som rikskyrka.
- vi i kyrkan skulle tala engagerat och högt för de människor och familjer som hotas av utanförskap och fattigdom.
- vi skulle fundera över våra ordval och strukturer för att undvika stigmatisering och upplevd ojämlikhet, och på så sätt öka tillgängligheten och minska upplevelsen av utanförskap.
- vi i församlingarna skulle stärka gemenskapen och stödja uppkomsten av vänskapsband.

Arbete åt unga

Redan under en längre tid hade de anställda inom specialungdomsarbetet inom Helsingfors församlingar, som går under namnet Snellu, funderat på hur de bättre skulle kunna stödja sysselsättningen av unga. I synnerhet klienter som avtjänat fängelsestraff hade svårt att få fotfäste i arbetslivet, vilket gjorde det ännu svårare för dem att bygga upp sin vardag efter att de frigetts. När två av de anställda vid Snellu fick delta i en serviceutformningsutbildning började en modell för att stödja sysselsättningen av unga ta form. Det ihärdiga utvecklingsarbetet resulterade i Waste&Feast Snellu Cafe, som öppnade i början av 2018. Vid Snellu Cafe arbetar en kock och en specialungdomsarbetsledare som har i uppgift att stödja och handleda de unga som sysselsätts där i såväl deras arbete som deras liv i övrigt.

Snellu Cafe är en lunchrestaurang som är öppen för alla och som serverar lunch och caféprodukter varje vardag. De unga deltar i tillagningen av maten, kundservicen och salsarbetet. Restaurangen kan ha 4–8 sysselsatta unga i taget med varierande veckotimmar. De vanligaste vägarna till sysselsättning är frihet på prov, samhällstjänst eller samarbete med verksamhetsverksamheten vid yrkesinstitutet Stadin ammattiopisto. Församlingarna i Helsingfors har också projektkompetens i anslutning till sysselsättningsverksamheten och erfarenhet av att sysselsätta unga på olika ställen, vilket har varit till stor hjälp i Snellu Cafes verksamhet när det gäller djungeln av olika avtalsdokument och FPA-blanketter.

I drygt två års tid har verksamheten hunnit involvera flera tiotal unga och responsen från dem visar att sysselsättningen har fått dem att känna sig betydelsefulla. Snellu Cafe letar ständigt efter de bästa modellerna för att hitta rätt riktning och nödvändigt stöd för de unga även efter sysselsättningsperioden. Under hela sysselsättningsperioden arbetar de anställda tillsammans med de unga kring frågor som gäller de ungas liv och livskompetens samt själbedömning, med målet att var och en ska finna sin egen väg och ingen ska bli utslagen från samhället.

A man with dark hair and glasses is standing in a snowy field. He is wearing a red cable-knit sweater under a black jacket and black pants. He is adjusting his glasses with both hands. The background shows bare trees and a soft, hazy sky, suggesting a winter or late autumn setting. A yellow hexagonal icon with the number 3 is positioned above the text box.

3

**VÄRDERINGAR
OCH VERKSAMHETS
-PRINCIPER**

3 VÄRDERINGAR OCH VERKSAMHETSPRINCIPER

Våra värderingar bygger på respekt, omsorg och på att hålla hoppet levande

Förebyggandet av utanförskap syftar till att ingen ska lämnas ensam och ingen ska falla genom skyddsnetet. Alla barn och unga och deras familjer ska bli sedda, hörda och älskade.

Att respektera barn, unga och vuxna innebär att man respekterar och värnar om deras personliga säkerhet och självbestämmanderätt på det fysiska, sexuella, psykiska, emotionella och andliga planet. Barn och unga har rätt till sina gränser och samtidigt rätt till närvaro och stöd från en vuxen. De barn och unga som man möter inom ramen för arbetet för att förebygga utanförskap befinner sig i en särskilt utsatt position och har varit med om svåra saker. Det är av yttersta vikt att församlingens anställda och frivilliga är trygga och pålitliga.

Kyrkans förebyggande av utanförskap följer principerna för en Trygg församling. Trygghetsidealet innebär att de anställda är medvetna om sin makt och sitt ansvar. Detta innebär att man är medveten om riskerna för manipulation och missbruk och aktivt jobbar med att motverka dem: att man har en beredskap att vid behov ändra sina egna tillvägagångssätt och ingripa vid felaktigt agerande. Just detta gör arbetet särskilt krävande. En trygg gemenskap är en grupp människor som barnet eller den unga får vara del av och där man kan lita på att man är respekterad, älskad och tas hand om precis sådan man är. Man behöver inte dölja sina egenskaper, sin livssituation, sin sexuella läggning, sin ställning eller sitt utseende. Man får vara trygg.

I och med att kyrkans förebyggande av utanförskap förbinder sig till trygghet förbinder man sig också att arbeta på ett könssensitivt sätt, dvs. så att alla barn, unga och vuxna individuellt respekteras, och att uttrycka sig på ett sätt som inte exkluderar någon. Trygghet förutsätter enligt riktlinjerna att i synnerhet de anställda har tillräcklig förståelse för den mänskliga och sexuella mångfalden och könssensitivitet. Det är viktigt att vara medveten om och beakta att de unga, deras familjer och deras realiteter verkligen är av många olika slag: om man ska anta något lönar det sig att anta mångfald. Med små signaler, såsom de bilder man väljer att använda på webbsidor och i broschyrer för att spegla mångfalden bland människor och familjer, kan man minska på minoritetsstressen och stärka den psykologiska tryggheten. Ord och ordval kan utan någon särskild avsikt och utan att man märker det utestänga människor. I församlingarnas arbete behöver man särskilt fundera över vilka begrepp man använder internt mellan anställda för de olika funktionerna och vilka ord man använder i kommunikationen och t.ex. när man bjuder in församlingsmedlemmarna till olika evenemang.

Till den sociala tryggheten hör i synnerhet frågan om mobbning, våld på olika plan, utfrysning och diskriminering. Ofta är mobbningen tämligen dold och i sig skicklig – mobbarna är inte alltid ens medvetna om att de mobbar. Det finns behov av att aktivt utveckla sätt för att kunna förhindra olika former av mobbning och diskriminering och ingripa i dem.

I respekt ingår att respektera övertygelse. Budskapet är i alla fall: ”Du duger”. Varje människa tas på allvar och tas emot oavsett livssituation och oavsett hur personen mår eller uppför sig. Hen uppskattas precis som hen är och överges inte på grund av något hen säger eller gör.

Respekten innebär att såväl bestämmelserna om tystnadsplikt som barnskyddslagen iakttas. I fråga om en minderårig kan respekten också innebära att man skaffar hjälp till familjen, antingen i samarbete med familjen eller ibland också mot deras vilja.

En annan grundläggande värdering i förebyggandet av utanförskap är att man bryr sig om barnet, den unga och hela familjen. Detta betyder i praktiken mycket ofta att mötas; att se den andra i ögonen, att stanna upp och att lyssna. Att ta på allvar. Att bryr sig om innebär medkänsla och empati, stabilitet och – vid behov också konkreta handlingar för att underlätta situationen. Att bryr sig om förutsätter engagemang och förmåga att bedöma vad som är till fördel för barnet och den unga.

Strävan är att barnet, den unga och familjen ska bemötas jämlikt och genuint i alla situationer. Den anställda har tid och ett genuint intresse av att lyssna på barnen, de unga och föräldrarna samt att arbeta tillsammans med dem. Den anställda är en trygg vuxen och strävar efter ärlighet och äkta respons. Barnet, den unga och hela familjen uppmuntras att hitta sina egna positiva resurser, samtidigt som man inte glömmer vikten av att sätta gränser och kommunicera om det.

Den tredje centrala värderingen är att hålla hoppet levande. Ett barn som växer upp under otrygga eller instabila förhållanden eller som mår dåligt har rätt till framtidstro, egna mål och drömmar. Inom arbetet för att förebygga utanförskap ingjuter vi medvetet tro och framtidshopp i barn och unga. Vi uppmuntrar dem att sträva efter sådant de upplever vara viktigt, att hitta resurser och inte ge upp. Som Guds barn har alla rätt till framtid och hopp, oberoende av bakgrund och omständigheter. Församlingens medarbetare kan vara en avgörande vuxenkontakt i barnets eller den ungas livs, en som inte överger utan är en hjälp vidare i livet. Samtidigt har också föräldrarna rätt att få stöd i sin situation och för att förbättra hela familjens situation.

Hoppet kan också stärkas genom att man satsar på barnets och den ungas känsla av delaktighet. Med delaktighet avses hur barn och unga kan vara med och definiera, genomföra och utvärdera det arbete som görs för att trygga deras egna intressen. Möjligheten till delaktighet och medverkan i diskussioner och beslutsfattandet i gemenskaper man själv uppfattar som viktiga är avgörande för en människas identitetsutveckling. Det är

fråga om en grundförutsättning för att växa och utvecklas, genom vilken man lär sig att vara och leva tillsammans. Delaktighet är både att en handla och påverka, att finnas till och höra till gemenskapen. Upplevelsen av samhörighet är en extremt viktig aspekt av delaktigheten, att få känna att det finns plats för mig, jag är viktig här. Jag kan känna på ett emotionellt plan att jag tillhör gruppen eller gemenskapen. Att göra barn, unga och vuxna delaktiga och stärka deras egen aktivitet innebär till exempel att man inkluderar dem i framtidsplaneringen, stöder och stärker deras kunskande (exempelvis genom att uppmuntra och kartlägga kunskaper och färdigheter) och ger dem lagom mycket ansvar.

Den anställda bör aktivt tänka på vad allt delaktighet för barn, unga och familjer innebär både i samhället och i församlingen – och i synnerhet vad det innebär med tanke på förebyggandet av utanförskap. Hurdana villkor för delaktighet beaktar barnets och den ungas livssituationer, familj och uppväxtskede? Hur ger man alla barn och unga lagom mycket ansvar och ändå utrymme att i lugn och ro vara sig själva eller en del av gruppen? Vilka aspekter av församlingens praxis kan eventuellt förhindra barns, ungas och familjers delaktighet?

Delaktighet är mycket mer än synligt och aktivt agerande och utförande av konkreta uppgifter. I första hand är delaktighet upplevelsen av att man själv får bestämma sin egen roll, sina önskemål och sina behov. Man får själv planera och bedöma: ”Vad ska jag välja och vad vill jag? Vad är viktigt för mig? Varifrån kommer jag och vart vill jag gå?” Det är bra att uppmuntra barnen, de unga och föräldrarna att fundera över sina egna önskemål och behov och ge uttryck för dem. Samtidigt har man också rätt att delta och vara med utan några särskilda egna mål. Delaktighet är inte endast att agera utan också att bara vara och att ta emot: att duga som man är.

Vi bygger tillit, långsiktighet och ett gemensamt arbete

De värderingar som kyrkans förebyggande av utanförskap representerar gentemot familjerna och samarbetspartner är tillit, långsiktighet och en förmåga att se arbetet som gemensamt.

Förutsättningar för verksamheten är

- trygg och förtroendefull kontakt med barnen, de unga och familjen
- gedigen professionell yrkeskunskap om relationsarbete
- förmåga att samarbeta med samhällets olika stöd- och servicesystem och med frivilligorganisationer.

Församlingen bygger ett hållbart, långsiktigt samarbete med olika aktörer. Detta har sin grund i professionalitet, förtroende och en gemensam strävan. Ett målinriktat samarbete är det bästa sättet att stödja och hjälpa barn och unga på ett övergripande och långsiktigt sätt och med tanke på det fostrande arbetet. I arbetet som siktar till att förebygga utanförskap iakttas de principer som gäller för kyrkans fostrande arbete samt förpliktelserna

enligt de lagar som styr det lagstadgade barnskyddet och socialarbetet och enligt andra lagar. Utgångspunkten för alla verksamhetsprinciper är att värna om och framhålla barnets och den ungas bästa.

Ett nätverkande arbetsgrepp och samarbete med olika aktörer är ett livsvillkor för att resurserna enligt prövning ska kunna riktas dit där de behövs mest. Yrkesövergripande arbetsgrupper kan utgöra en enastående kraftkälla och resurs för sina medlemmar. De stöder professionalismen, främjar gemensamma synsätt och hjälper en att inrikta det egna arbetet. Förenade krafter och resurser, t.ex. för det förebyggande arbetet, är till hjälp när det gäller informationsförmedlingen samt vid fördelningen av kostnader och personresurser. När man bygger upp det lokala samarbetet är det bra att vara aktiv, för om man saknar kontakter riskerar kyrkan och församlingen att exkluderas från samarbetet. Det lönar sig att ordna möten mellan aktörerna och att teckna ned gemensamma värderingar och mål, diskutera vilka resurser var och en förfogar över, vilket slags konkret, ekonomiskt och socialt stöd var och en kan erbjuda och vilket område som ska skötas av vem. Tystnadsplikt och sekretess och de lagar och förordningar som relaterar till detta medför sina egna utmaningar för samarbetet. Det krävs tillit för att samarbetet inte ska stupa över dessa förordningar. Till exempel i läroanstalter och skolsamarbete kan kyrkan agera utifrån modellen med de s.k. fyra korgarna.

Att nå ut till barn och unga är inte alltid lätt. Enligt enkäten Hälsa i skolan som Institutet för hälsa och välfärd låtit utföra känner barn och unga inte till vilken slags jobb de olika yrkespersonerna gör och litar inte nödvändigtvis på dem. Barnen och de unga upplever att man inte möter dem och att de inte blir trodda. Barnen och de unga är inte heller medvetna om sina rättigheter och upplever att yrkespersonerna inte har tid. När de anställda ofta byts ut föds ingen tillit. Hela 70 % av de unga berättar i enkäterna att man inte alls eller inte tillräckligt talar om mobbning. Det är viktigt att man också i församlingarna lyssnar till dessa unga och tar deras upplevelser på allvar. Att vinna barns och ungas förtroende tar tid och förutsätter enträgenhet och tålamod. Sådant arbete förefaller inte nödvändigtvis effektivt, men kan vara av avgörande betydelse ur ett mänskligt perspektiv. Samtidigt kan det också innebära kostnadsbesparingar.

Det är viktigt att man i församlingarna fäster uppmärksamhet vid arbets- och resursfördelningen inom det förebyggande och det korrigerande arbetet och aktivt utvärderar och utvecklar sin verksamhet bland barn, unga och familjer som är i behov av särskilt stöd. Församlingen kan till exempel skriva in förebyggandet av utanförskap som ett perspektiv att beakta i sin verksamhets- och ekonomiplan och årligen noga utvärdera hur det har genomförts och vilka utvecklingsbehov som finns. Om man vill betona kärleken till nästan och stödja i synnerhet de allra mest utsatta är det bra om detta också syns i de strategiska fokusområdena och de resurser som anslås till skötseln av uppgifterna. När man arbetar för människor i en utsatt ställning försvinner inte evangeliets innersta kärna av nåd och en kärleksfull och barmhärtig Gud.

Diakonin och den kristna fostran är församlingens medarbetares och medlemmars gemensamma område. Församlingens gemensamma arbete förutsätter en gemensam syn på arbetet och tillit. Det förutsätter att man beaktar helheterna, samarbetet och partnerskap.

Specialungdomsarbetet innebär riktade tjänster och fostrande arbete för dem som behöver särskilt stöd. Specialungdomsarbetets sakkunskap och arbetssätt kan med fördel tillämpas även i den övriga småbarnspedagogiken, verksamheten för barn i skolåldern, ungdoms- och familjarbetet där det finns allt fler barn och unga inklusive deras familjer som kan dra nytta av detta sätt att arbeta. Grundförutsättningen är ett fungerande samarbete samt en trygg och förtroendefull kontakt med barnen, de unga och familjerna.

Förebyggandet av utanförskap handlar om en attityd och ett diakonalt arbetssätt som alla anställda inom kyrkan och även församlingsmedlemmarna har ansvar för. Drömmen är ett sammanfogat nätverkande samarbete för barns och ungas bästa både inom församlingen och med andra aktörer på orten. Detta dokument kan ge församlingen ett verktyg för att gå igenom församlingens egen Stigen-plan med avseende på förebyggandet av utanförskap.

Med hjälp av förnyelseförmåga svarar vi mot behoven

Kyrkan har på många sätt varit en föregångare när det gäller att driva barns och ungas rättigheter. I arbetet för att förebygga utanförskap ligger fokus på målen att verka inom olika samarbetsnätverk samt i människornas verkliga livsmiljöer och att tillräckligt snabbt reagera på nya utmaningar.

I arbetet för att förebygga utanförskap finns det skäl att djärvt och fördomsfritt ta i bruk nya arbetsmetoder. Många arbetsmetoder som utvecklats inom specialungdomsarbetet för att stödja den unga i att växa upp till en välbalanserad vuxen har redan införlivats i det vanliga arbetet med barn i skolåldern och ungdomsarbetet. En allt större utmaning för alla inom kyrkans fostrande arbete är hur man stöder, befäster och upprätthåller de ungas kristna identitet. Alla barn, unga och vuxna är Guds barn och välkomna till församlingens gemenskap på de sätt som passar dem bäst.

Särskilt i en föränderlig livsmiljö löper människor en ökad risk att bli utanför och många faller utanför olika slags tjänster och stöd. Visionen för arbetet är en ständig beredskap att möta nya utmaningar och inrikta verksamheten enligt dem. Dels förbinder vi oss till långsiktig verksamhet och satsar på arbetssätt som fungerar på lokalplanet och har konstaterats vara bra. Samtidigt förnyas också arbetet. Nya verksamhetsformer och modeller utvecklas finna och tillämpas och vi är snabba att bemöta aktuella behov. På det sättet går det bäst att finna vägarna till att hitta och hjälpa barn och unga i marginalerna och deras föräldrar. Också metoderna inom det förebyggande arbetet bör vidareutvecklas och på så sätt stödja barnets rätt till sin barndom.

Tammerfors: dagar för förebyggande av utanförskap

Vi fick idén att alla vi som arbetar med barn, unga och familjer i Tammerfors församlingar gemensamt skulle fundera över hur vi kan förebygga utanförskap. Vi tänkte att vi måste fundera över såväl vår egen roll när det gäller att stödja människorna som hur vi praktiskt genomför vårt arbete. Nya idéer skulle heller inte skada. Vi ville också tillsammans uppmärksamma det som vi redan nu gör bra. Vi var i kontakt med Nuori Kirkko ry (nuvarande Lasten ja nuorten keskus) och beslöt oss för att fortsätta planeringen i samarbete. Tillsammans planerade vi en temadag för förebyggandet av utanförskap, där vi skulle kunna dela med oss av god verksamhetspraxis och insikter, diskutera och fundera tillsammans över yrkes- och församlingsgränserna, drömma och komma på nya idéer, lära oss mer av spetskompetensen inom våra respektive områden och slutligen dra upp riktlinjerna för det praktiska genomförandet.

Vi presenterade vår idé och plan både för de ledande tjänsteinnehavarna inom arbetsområdena och för cheferna. Vi lyssnade till responsen och fortsatte utvecklingsarbetet. När vi marknadsförde temadagen inkluderade vi våra kollegor i planeringen genom att ordna en omröstning om vilka teman vi skulle bjuda in gästföreläsare att tala om. Också de ledande tjänsteinnehavarna inom de olika arbetsområdena hade ett stort ansvar när det gällde att motivera sina respektive team. Behovet av att stanna upp och reflektera kring temat fanns dock och var uppenbart för alla i det dagliga arbetet.

Slutligen bestämde vi oss för en temadag som inleddes med en orientering inom temat förebyggande av utanförskap och ett tillfälle att dela med sig av god praxis och få höra samarbetspartnerna berätta om skolvärlden. Sedan följde en yrkesövergripande diskussion med hjälp av Open space. På eftermiddagen kompletterade vi vår kompetens med hjälp av gästföreläsare i de ämnen som hade röstats fram av deltagarna. Vi avslutade dagen med frågan: Hur bygger vi vidare på det här?

I responsen på temadagen framkom vikten av att både diskutera och lära sig tillsammans. Man uppskattade att arbetsområden kunde träffas och stanna upp och reflektera kring samma tema. Responsen lyfte fram konkreta idéer och lärdomar man fått. Det här var något som uppskattades i föreläsarnas föredrag och i det gemensamma arbetet. I fråga om arbetsordningen och de praktiska arrangemangen framfördes många olika åsikter. Av dem som svarat på responsenkäten ansåg ändå 100 procent att dagen gett dem nya idéer, tankar eller infallsvinklar. Temadagen inföll i början av mars. I mitten av april inleddes den första nya funktionen som byggde på en idé från temadagen.

Nu har temadagen genomförts två år i rad och planen är att den ska ordnas igen nästa år. Att fundera tillsammans och dela med sig av god praxis har inneburit ett mervärde för alla församlingar i området.

4

KOMPETENS OCH STÖD

4 KOMPETENS OCH STÖD

Kompetens för förebyggandet av utanförskap

I kyrkans strategiska riktlinjer utgår man från tanken att det är kyrkans och församlingarnas uppgift att möta alla människor inom sitt område. Detta gäller även dem som har olika problem och svårigheter, t.ex. inlärningssvårigheter, sociala svårigheter, psykiska problem, drogproblem, ett våldsamt beteende eller problem inom livshandlingen. Av församlingens anställda förväntas i framtiden en allt större kompetens när det gäller att identifiera stödbehov och tillämpa olika former av handledning och stöd. Förebyggandet av utanförskap bör skrivas in i befattningsbeskrivningen för olika anställda så att det inte går så att ”ingen har frågan på sitt bord”.

Ett viktigt kompetensområde när det gäller förebyggandet av utanförskap är förmågan till bemötande: att vara en medmänniska som lyssnar och samtalar. Arbetet bygger på möten och kan inte genomföras utan att man är närvarande som personer.

Ett nätverksbaserat lokalt samarbete innebär att församlingens anställda känner de övriga aktörerna i området och vet vart de i olika situationer kan hänvisa människor i behov av hjälp.

Allt behöver man inte kunna själv. När man arbetar med förebyggande av utanförskap är det en del av yrkeskompetensen att kunna nätverka, samarbeta över yrkesgränserna och konsultera andra. Det är viktigt att bli bekant med lokala aktörer, t.ex. polisen och anställda inom barnskyddet. Samarbetet med familjecenter och programmet för utveckling av barn- och familjetjänster (LAPE) är till nytta i arbetet och ger ökade resurser. Tillsammans kan man exempelvis arrangera utbildningsdagar för de anställda, vilka främjar en gemensam syn på det lokala arbetet för att förebygga utanförskap eller t.ex. intensifierat ungdomsarbete i kristider.

En del av kompetensen inom förebyggandet av utanförskap är förmågan att komma ihåg, hålla i åtanke och återkomma till ärendet. När en familjs eller ung människas situation blir kvar och gnager i medvetandet – slå inte bort tankarna eller lämna ärendet halvvägs även om du skulle känna dig osäker.

Specialungdomsarbetets specialuppgifter

Specialungdomsarbetets arbetsfält är vidsträckt och mångsidigt. De yrkeshögskoleexamen som ger behörighet för tjänster som kyrkans ungdomsarbetsledare, ledare för småbarnspedagogiken och diakonins tjänster ska innefatta tillräckligt med studier som ger kompetens att identifiera behov av olika slags stöd och tillämpa stödformerna. Den som avlagt examen ska ha tillräcklig kompetens och kunna omsätta sina kunskaper i utförandet av de praktiska arbetsuppgifterna.

Specialungdomsarbetet är en sakkunniguppgift. För att en sakkunnig inom specialungdomsarbetet ska kunna inrikta och strukturera sitt arbete måste hen känna till den lagstiftning som tangerar arbetsformen och samhällets servicesystem. Man måste också sätta sig in i frågor som gäller t.ex. missbruk, psykisk hälsa och kriminalarbete, i orsakerna till ett våldsamt beteende, specialpedagogik, familjearbete och barnskydd samt hålla sig uppdaterad inom de delområden som hänför sig till yrket.

Inom specialungdomsarbetet ställs man inför ständigt nya utmaningar och därför bör man också se till att personalen får kontinuerlig fortbildning. Fortbildningskurser ordnas av olika enheter vid Kyrkostyrelsens verksamhetsavdelning, stiftens, utbildningsanstalter samt andra aktörer och organisationer.

En sakkunnig inom specialungdomsarbetet kan agera som påverkare, utbilda och ge konsultstöd åt andra anställda inom området och även utbilda och stödja frivilliga. Det väsentliga är lokalkunskap och ledning genom information - och mod att försöka och misslyckas. Till specialungdomsarbetets kompetensområde hör också att i samråd med församlingens diakoniarbete känna till vilka möjligheter till ekonomiskt stöd som finns.

För att trygga kontinuiteten och specialkunnandet hos specialungdomsarbetets yrkeskår måste församlingen som arbetsgivare se till att de anställda orkar i arbetet, erbjuda dem fortbildning och arbetshandledning samt se till deras andliga liv. Specialuppgifterna inom kyrkan behövs även framöver för att samordna arbetet för att förebygga utanförskap och vara ett stöd för alla som arbetar med barn och ungdomar. Samtidigt kan alla, oavsett titel eller ställning, i praktiken arbeta för att förebygga utanförskap. Specialarbetsformerna har en avsevärt större tyngd än de resurser som anslås till dem.

I framtiden kan utvecklandet av specialungdomsarbetets metoder och uppbyggnad äventyras till följd av sinande verksamhetsanslag. Särskild uppmärksamhet bör fästas vid rekryteringen av nya anställda och vid kontinuitet i arbetsbeskrivningarna. I stället för att dra in tjänster bör man öka samarbetet och hitta nya finansieringsmodeller tillsammans med andra aktörer. Att stödja de minsta och svagaste är kyrkans grundläggande uppgift och det syns inga tecken på att behovet eller betydelsen av denna uppgift skulle minska. Barn och unga som i all stillhet hamnar utanför eller som bråkar och skriker ut sin nöd behöver en vuxen som är redo att ta emot känslorna och stanna kvar.

Att orka i yrket

Att förebygga utanförskap handlar om att vara medmänniska. Ingen ska överges. Att vara medmänniska i enlighet med Jesus kallelse förutsätter medkänsla. Medkänsla är det som Jesus gav exempel på i sitt eget liv. Det är också just det som den kristna tron handlar om: Guds medkänsla med människorna.

I olika arbetsuppgifter som handlar om att förebygga utanförskap arbetar man med sin egen person, sina egna känslor och sin egen medkänsla. Exempelvis specialungdomsledarna arbetar med de barn och unga som är allra mest sårbara. De ungas livssituationer, erfarenheter och den verklighet som familjerna lever i är ibland mycket dystra och sorgliga och ibland rentav tragiska. De unga kan lägga en stor psykisk börda på den anställda och projicerar ibland sina egna trauman, rädslor och upplevelser av att ha blivit övergiven på den anställda.

Arbetet för att förebygga utanförskap ställer höga krav på den anställdas resurser och professionalism. Det är krävande att hålla hoppet levande och leta efter en utväg i situationer där det inte alltid verkar finns något vidare hopp eller några alternativ. Det är ofta tungt att lyssna på vad barn, unga och föräldrar som lever under svåra omständigheter har att säga och att ta emot deras svåra känslor och hjälpa dem vidare. Det är ett krävande och tungt jobb som dessutom aldrig tar slut. Det kommer aldrig att råda någon brist på barn, unga och familjer som behöver hjälp i världen, inte ens inom den egna församlingens område. Så kallad empatiutmattning och även cynism är något som hotar alla som arbetar med att förebygga utanförskap.

Det är centralt att de anställda ser till sin egen ork och värnar om sitt eget arbetarskydd. Också arbetsgivaren behöver beakta de särskilda belastningar som ingår i arbetsbeskrivningen för dem som utför t.ex. specialungdomsarbete. Arbetsgivaren bör garantera möjligheter till personlig arbetshandledning och till att yrkeskompetensen upprätthålls genom fortbildning.

Också nätverkande är väsentligt för att arbetstagaren ska orka. Exempelvis under möten över nätet lär man sig av varandra, delar erfarenheter och samtidigt stärks också engagemanget i församlingen, det egna arbetet och hur man orkar med sin roll.

Upplevelsen av att arbetet är uppskattat och att man sätter ord på dess betydelse stärker de anställda och ger dem kraft. Att synliggöra arbetet för att förebygga utanförskap är klokt även med tanke på kyrkans medlemsutveckling. Kyrkans arbete inom fostran och diakoni uppskattas. Förebyggande av utanförskap innefattar båda de här perspektiven.

Cheferna och de förtroendevalda har ansvaret för att stödja detta arbete. Det krävs tid, resurser och mod för att ta sig an dagens utmaningar. Det lönar sig att hitta människor som utvecklar sin verksamhet i samma riktning och att arbeta tillsammans. Att bygga en kultur av entusiasm, där man lyfter varandra. Här är de förtroendevalda och cheferna i en nyckelposition.

Frivilliga som en del av teamet

Frivillighet utgör en väsentlig del av förebyggandet av utanförskap. Den vägen erbjuds en möjlighet att verka för barns, ungas och familjers bästa. Frivilligarbetare är aktiva inom bl.a. det uppsökande arbetet, såsom inom Saapas-verksamheten, i sociala medier,

i öppet husverksamhet, på nattcaféer, som hjälpledare, som ledare för smågrupper, som stödpersoner samt som assistenter under läger- och utfärdsverksamhet, inom olika hobbyer och på olika evenemang.

De frivilliga är en avsevärd resurs i församlingarna. Det är viktigt att man från fall till fall överväger vilka slags uppgifter och ansvar som erbjuds de frivilliga och även omfattningen av dem. I församlingarnas verksamhet kan det delta barn och unga som är mycket utmanande och resurskrävande också för människor med utbildning. De frivilliga behöver tillräckligt med stöd och handledning i hur man bör agera tillsammans med dessa barn och unga. Det är viktigt att fortsätta utveckla sätt att förbättra beredskapen hos de frivilliga för att hantera olika uppgifter.

Man bör ta bra hand om de frivilliga och se till att de orkar genom att ordna gemensam utbildning, arbetshandledning, samvaro och rekreation. Församlingen har en skyldighet att se till att de frivilliga har en säker arbetsmiljö och stå för deras försäkringsskydd.

Konfirmandundervisning och hjälpledarverksamhet ger möjlighet till förändring

Upplevelsen av en bra och trygg konfirmandundervisning är en skyddande faktor och kan i bästa fall också utgöra en korrigerande erfarenhet som möjliggör ett nytt skede i den ungas liv. Undersökningar visar att 15–16-åriga pojks upplevelse av delaktighet ökar jämfört med tidigare levnadsår. Grunden för detta är sannolikt just den stora betydelse konfirmandundervisningen har.

När man under konfirmandundervisningen umgås intensivt i över en vecka framkommer de olika personligheterna och de unga som på något sätt är speciella. Det är bra om de anställda tar tag i de särskilda behov de noterar genom att stödja de unga på deras väg så länge det behövs eller genom att hänvisa dem till det stöd de behöver. Det är viktigt att man i konfirmandundervisningen beaktar de ungas livssituation och att det finns många olika sätt att lära och detta kan göras på olika sätt. I vissa församlingar har unga med t.ex. en intellektuell funktionsnedsättning tillsammans med sina hjälpledare inkluderats i den vanliga konfirmandundervisningen. I andra församlingar har man ordnat egna konfirmandläger för dessa unga eller andra specialgrupper. Det är viktigt att särskilt satsa på dags- eller så kallad citykonfirmandundervisning och att se dessa som särskilt viktiga. Till dem söker sig speciella ungdomar som av en eller annan orsak inte vill eller kan delta i konfirmandundervisning som innefattar ett läger. I konfirmandundervisningen ska råda nolltolerans för mobbning och utfrysning.

En sakkunnig inom specialungdomsarbetet kan utbilda och stödja sina kollegor i hur unga i behov av särskilt stöd kan beaktas och stärkas i konfirmandundervisningen. Sakkunniga inom specialungdomsarbetet kan om resurserna tillåter t.ex. konsulteras per telefon under konfirmandundervisningen. Ofta kan man behöva komma överens om en journing.

Högkvalitativ hjälpledarverksamhet kan ge den unga möjlighet till en egen kamratkrets, upplevelser av delaktighet och att få lyckas i en trygg gemenskap. I specialhjälpedarutbildningen erbjuds de som redan varit hjälpledare inom konfirmandundervisningen fördjupad utbildning i hur man bemöter och beaktar unga som behöver särskilt stöd. Specialhjälpedarutbildningen kan erbjudas dem som t.ex. fungerar som hjälpledare på läger för barn och unga i skolåldern. Den hjälpledarutbildning som erbjuds alla kan utvecklas så att hjälpledarna får en förståelse för t.ex. inlärningssvårigheter, neuropsykiatriska specialbehov och hur man på sensitiva sätt kan stödja barn och unga i en sårbar ställning.

Verksamhetsmodeller för olika ålderskategorier

Inom församlingarnas fostrande verksamhet och familjverksamhet finns det många olika modeller och arbetsformer som direkt eller indirekt kan anses förebygga utanförskap och bidra till att delaktighet förverkligas. Det är ändamålsenligt att välja och utveckla dem utifrån vilka behov man har i området.

Småbarn

- Kakaodagklubb
- Kyrkans musikklubbar
- Familjecaféer
- Familjeklubbar
- Familjeläger
- Folkhälsans mobbningsförebyggande material
- Dagklubbar
- Kamratstödsklubbar (t.ex. Taimi-stödgrupper för barn till fångar, sorgegrupper)

Skolelever

- Samtalstjänst
- Klubbar och läger med djur
- Hobbyverksamhet
- Körer och annan musikverksamhet
- Läger och utfärder
- Motionsmöjligheter
- Smågrupper
- Kamratstödsgrupper (t.ex. sorgegrupper, separationsgrupper etc.)

Unga i puberteten

- Digitalt ungdomsarbete
- Uppsökande arbete
- Kampanjen Dator till alla
- Skol- och läroanstaltssamarbete
- Kriminalarbete och Ankarverksamhet
- Körer och bandverksamhet
- Idrottsmöjligheter
- Motorverkstäder
- Serviceoperationen Saapas
- NettiSaapas
- KatuSaapas
- FestariSaapas
- Smågruppsverksamhet
- Utfärder, läger
- Konfirmandundervisning (också för unga med intellektuell funktionsnedsättning och annan konfirmandundervisning med särskild inriktning)
- Församlingens ungdomsarbete, hjälpledarverksamhet, ungdomskvällar, läger
- Individuellt arbete, samtalshjälp, själavård,
- Nattcaféer

Unga vuxna på väg att bli självständiga

- Hjälpedarutbildningar
- Digitala möten och digitalt hjälparbete
- Skol- och läroanstaltssamarbete
- Kriminalarbete och Ankarverksamhet
- Motorverkstäder
- Verksamhet för unga vuxna, påverkansgrupper för unga, Navi-grupper
- Oman elämäsi Jedi-kurser
- mågruppsverksamhet
- Arbetslivssamarbete, sysselsättning, Snellu Cafe
- Frivilligverksamhet
- Resursgrupper, kurser inom aktivmodellen, navigatorn
- Individuellt arbete, samtalshjälp, självavård

Stöd till familjerna och föräldraskapet

- Diakonalt arbete (ekonomiskt och annat stöd, handledning vidare)
- Diakonalt familjearbete
- Digitalt stöd och nättjänster
- Kamalat ädit-grupper (och annat stöd för föräldraskapet för föräldrar till tonåringar)
- Kyrkans familjerådgivning, LAPE, familjecentermodeller och ett omfattande samarbete
- Verksamhetsmodellen BarnArken för ensamförsörjare
- Nepsycaféer
- Grupper för blivande familjer/ ensamma gravida
- Familjemåltid, gemensamt bord
- Familjehus och -vardagsrum
- Familjeförberedelse fortsättningsgrupper
- Verksamhetsmodellen Familjevänner
- PikkuHelppi
- Selviytyjät – handbok för föräldrars parförhållande samt material för kamratstödsgrupper för familjer som har ett barn med en sjukdom eller funktionsnedsättning
- Verksamhetsmodellen Tarinoiden maa
- Samarbetet med stiftelsen Tukikummit/Stödfaddrar
- Gruppmodellen Turvasatama för unga blivande föräldrar eller blivande föräldrar med ett trauma i bagaget
- Kamratstödsgrupper för föräldrar
- Voimasiskot kraftgivande grupper för kvinnor
- Gemensamma måltider

Påverkansarbete som en del av förebyggandet av utanförskap

Ofta noterar den anställda strukturella eller attitydmässiga problem som bör synliggöras. Då finns det skäl att ingripa där man bäst kan göra det för att förhindra att problemen uppstår. Församlingens anställda kan delta i den offentliga debatten genom att skriva insändare till en lokaltidning, genom att skriva blogg eller genom att tipsa en nyhetsredaktion om något som skulle vara värt att rapportera om. Det är också viktigt att upprätthålla direkta kontakter till politiska aktörer över partigränserna eftersom dessa har möjligheter till ekonomisk påverkan på det lokala planet och kan förbättra servicen för utsatta barn och unga och deras ställning.

Kyrkan måste stå upp för samhällelig rättvisa och stödja sårbara människor i svåra livssituationer och värna om deras människovärde. Den som utför specialungdomsarbete är en expert inom denna påverkansuppgift och har en bred helhetssyn på hur olika barn och unga i området mår. Tack vare sin ställning har hens åsikter stor betydelse och vikt.

Förebyggandet av utanförskap syftar också till att främja den egna församlingens och verksamhetsmiljöns diakonala arbetsvision samt att stödja en övergång till nya slags verksamhetsmodeller, tänkesätt och attityder, också exempelvis till ett inbjudande och samlande fostrande arbete samt familje- och ungdomsarbete. Sådant påverkansarbete sker lokalt under möten i den egna verksamhetsmiljön och under diskussioner kring kaffebordet. Initiativ i en större skala kan tas genom att erbjuda artiklar t.ex. till riksomfattande publikationer inom utbildningssektorn och olika fackförbunds tidskrifter.

En stor del av attitydpåverkan sker också under diskussioner på nätet. På nätet avslöjar människor lättare sina attityder än när man pratar med dem ansikte mot ansikte. Det är också lättare att ingripa mot t.ex. hatretorik på nätet än under en gruppträff. När specialungdomsarbetaren diskuterar med en grupp måste hen vara försiktig i sina försök att påverka attitydklimatet. Det krävs skicklighet för att hitta en balans i hur man ingriper i attityder men samtidigt inte krossar den ungas sköra världsbild. En särskilt besvärlig situation uppkommer när det bland ungdomarna finns någon som representerar motsatt åsikt jämfört med den anställda och som blir fördömd av de andra unga. I arbetet för att förebygga utanförskap utövar man påverkan men man överger inte barn, unga eller föräldrar på grund av ”fel” attityder eller åsikter. Bland vuxna däremot bör man alltid ha modet att försvara de svagares rätt, i synnerhet om det i de åsikter som framförs finns ens minsta antydning till hatretorik.

Det är viktigt att kyrkan tar barns och ungas delaktighet på allvar också i sin egen verksamhet och förvaltning. Ett redskap och verktyg för påverkan i församlingens verksamhet är barnkonsekvensanalys. Kyrkan har varit en föregångare när det gäller att tillgodose barnens rättigheter i och med att man 2014 godkände ibrukttagandet av barnkonsekvensanalys. Barnkonsekvensanalyser är en obligatorisk del av alla beslutsprocesser. Som en del av församlingarnas alla beslutsprocesser undersöker man vilka konsekvenser ett eventuellt beslut kommer att ha för minderåriga. Barnkonsekvensanalys används särskilt i beredningsskedet, varför hörande av sakkunniga är viktigt. Barnkonsekvensanalysen ger en möjlighet att stödja barns och ungas välbefinnande vid beslutsfattande och när verksamheten planeras och man anslår resurser till den. Specialungdomsarbetets sakkunskap när det gäller barn och unga borde få komma till tals i barnkonsekvensanalysprocessen. Barnkonsekvensanalyser är ett bra redskap för att höra barn och unga i en utsatt ställning både i församlingens eget beslutsfattande och även annars. Som en konkret följd av barnkonsekvensanalysförfarandet godkände kyrkomötet en ändring av kyrkoordningen enligt vilken en påverkansgrupp för unga ska tillsättas i varje evangelisk-luthersk församling.

TILL SIST

Arbetet för att förebygga utanförskap utförs helhjärtat. Man stannar upp i stunden och röjer samtidigt väg för det som komma skall: ”Se, där borta hägrar en bättre tid, det är dit du är på väg!” Det här tunga skedet i livet som du nu befinner dig i är bara en övergående fas. Att stå vid personens sida är kanske det viktigaste och vackraste man kan göra just då. Församlingens anställda eller frivilliga är som en vägvisare som visar vägen till Gud och mot framtiden. De stöder och ledsagar barn, unga och familjer mot ett bättre skede av livet och stärker dem.

Förebyggandet av utanförskap konkretiseras i och med formuleringen i psalm 139 av varje människa som ett av Gud skapat under. Samtidigt konkretiseras Guds löfte i Jeremias bok: ”Jag vet vilka avsikter jag har med er, säger Herren: välgång, inte olycka. ”Jag ger er en framtid och ett hopp” (*Jer. 29:11*)

Detta löfte gäller hela församlingen, dess anställda och församlingsmedlemmar. Detta löfte gäller varje barn, ung och familj som vi möter i församlingen.

Tack för att du gör detta viktiga arbete!

A close-up photograph of a hand reaching out towards the camera. The hand is positioned centrally, with fingers slightly spread. A yellow rectangular box with a thin border is superimposed over the palm area. Inside this box, the text 'KÄLLOR OCH FORSKNING' is written in a bold, yellow, sans-serif font. Above the top edge of the box, centered, is a small yellow diamond shape. The background is a soft, out-of-focus light blue and white, suggesting an indoor setting with natural light.

**KÄLLOR
OCH FORSKNING**

Det uppsökande ungdomsarbetets sidor (Regionförvaltningsverket)

Det uppsökande ungdomsarbetets sidor (Undervisnings- och kulturministeriet)

Familjestatistik: Finlands officiella statistik (FOS): Familjer [nätpublikation]
ISSN=1798-3215. Helsingfors: Statistikcentralen [hämtad: 4.6.2020].
Åtkomstsätt: http://www.stat.fi/til/perh/index_sv.html

Familjestatistik: Antalet barnfamiljer minskar:
Finlands officiella statistik (FOS): Familjer [nätpublikation]
PB -3215, 2019 Helsingfors Statistikcentralen [hämtad: 4.6.2020].
Åtkomstsätt: http://tilastokeskus.fi/til/perh/index_sv.html

Guiden Apua vanhemmuuteen till stöd för föräldrar som haft traumatiska upplevelser:
https://asiakas.kotisivukone.com/files/ttkeskus.palvelee.fi/PDF_muut/APUA_VAN-HEMMUUTEEN.pdf

Kartapplikation; utsattheten varierar områdesvis:
<https://dialogi.diak.fi/2020/05/13/uusi-karttasivusto-paljastaa-miten-huono-osaisuus-vaihtelee-alueiden-valilla/>

Lag som gäller det uppsökande ungdomsarbetet Finlex, 10§, 11§, 12§
Uppsökande ungdomsarbete: Ungdomslagen

Lag som gäller anmälningsskyldighet Finlex, 25§, Anmälningsskyldighet, 25a§
Kontakt med socialvården för bedömning av stödbehovet: Barnskyddslagen

Lähisuhdeväkivalta 2017. Tilastoraportti 40/2018, 29.11.2018. THL.

Nationell barnstrategi <https://stm.fi/sv/barnstrategi>

Nationella enkäten Hälsa i skolan: Resultatet från den nationella enkäten
Hälsa i skolan 2019

Statistik för det uppsökande ungdomsarbetet:
<https://nuorisotilastot.fi/#!/fi/parent/Tavoitetut/perus/choice-1/prosentit/whiteblue/>

Statistik som gäller ungdomar: www.nuorisotilastot.fi, www.tietoanuorista.fi

Stiftelsen Me-säätiös verktyg Syrjässä: <http://data.mesaatio.fi/syrjaytymisen-dynamiikka/>

Stiftelsen Me-säätiös figur över arbetslöshet bland under 25-åringar 4/2020 (på finska):
<http://data.mesaatio.fi/syrjassa/#unemployment/under-25>

Solantaus T m.fl. (2011) Mielenterveys- ja päihdeongelmien sekä sosiaalisen syrjäytymisen ylisukupolvisen siirtymisen ehkäisy. — Toimiva lapsi & perhe THL:n kärkihankkeena. I verk: Moring J m.fl. (2011) Kansallinen mielenterveys- ja päihdesuunnitelma 2009–2015. Toimeenpanosta käytäntöön 2010. THL, Tilastoraportti 10/6.

Sosiaalinen perimä — Ylisukupolviset kohtalot tutkimuskirjallisuuden valossa: https://mieli.fi/sites/default/files/materials_files/sosiaalinen_perima.pdf

THL: Kannabiksen käyttö Suomessa <https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/huumeet/kannabis/kannabiksen-kaytto-suomessa>

Ungdomsbarometern 2019, på temat arbete och företagande (på finska): <https://tietoanuorista.fi/nuorisobarometri/nuorisobarometri-2019/>

Valtakunnallisen työpajayhdistyksen Etsivän nuorisotyön käsikirja

Vanhemmuuden voimavara- ja kuormitustekijät -tutkimushanke, Jyväskylän yliopisto. Vuorenmaa, M; Klemetti, R; Rajala, R; Helakorpi, S; Ikonen, R & Hedman, L: Pienten lasten ja heidän perheidensä hyvinvointi 2018. THL, Tilastoraportti 10/2019.

Ylisukupolvinen huono-osaisuus: https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/nuorten-syrjaytyminen/huono-osaisuuden-ylisukupolvisuus

Dokument publicerade av Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland

Kom – Kyrkans tillgänglighetsprogram: https://evl.fi/documents/1327140/39227522/vihko_ruotsi.pdf/6c90a561-08ff-b6b3-9fe6-0cd5ba9d3fdd

Kyrkans framtidsredogörelse

Modellen med fyra korgar: https://koulujakirkko.evl.fi/kumppanuuden-korit/Riktlinjer_för_en_familjecentrerad_församling:
<https://evl.fi/plus/verksamhet/vuxna-och-familj/riktlinjer-for-familjecentrerad-forsamling>

Riktlinjer för kyrkans fostran:
<https://evl.fi/plus/verksamhet/fostran/utveckling>

Trygg församling <https://evl.fi/documents/1327140/43626708/Trygg+f%C3%B6rsamling.pdf/b654843f-5616-404a-390c-c298d7a9deb0?t=1579607930000>

SAMMANDRAG

Thore

Så att ingen blir ensam

#ingenblirensam

Förebyggandet av utanförskap inom ramen för kyrkans fostrande arbete syftar till att bekämpa ensamhet och utanförskap, att stärka barn, unga och familjer samt att öka deras delaktighet och välbefinnande.

Barn, unga och familjer upplever allt mer ensamhet. Ingen orkar leva ensam. Centralt inom specialungdomsarbetet är att söka upp barn, unga och familjer som är ensamma och hotas av marginalisering och att i så tidigt skede som möjligt ingripa i deras situation.

Församlingen erbjuder barn och unga en vuxens närvaro, stabilitet och en möjlighet att bli hörd. Den kan också skapa möjligheter för barn och unga att möta andra i samma ålder. Man kan aktivt förhindra utanförskap även genom att motarbeta och ingripa i mobbning och genom att stärka känslan av delaktighet hos barn, unga och familjer i olika typer av utmanande livssituationer. Delaktighet är både att handla och påverka, att finnas till och höra till gemenskapen. Upplevelsen av samhörighet är extremt viktig, att få känna att det finns plats för mig. Att jag på ett emotionellt plan kan känna att jag tillhör gruppen eller gemenskapen.

Förebyggandet av utanförskap handlar om en attityd och ett arbetssätt som alla som arbetar med fostran inom kyrkan behöver tillägna sig. Samtidigt är det en särskild uppgift som söker upp och stöder de barn och unga som annars inte nås.

Ett diakonalt arbetssätt är varje kyrkligt anställds och varje medlems ansvar. Drömmen är ett sammanfogat nätverkande samarbete för barns, ungas och familjernas bästa som sker både inom församlingen och tillsammans med andra aktörer på orten.

Specialungdomsarbetets uppgift är en sakkunniguppgift som erbjuder riktade tjänster och fostrande arbete till dem som behöver stöd. Specialungdomsarbetets sakkunskap och arbetssätt kan med fördel tillämpas även i församlingens övriga verksamhet, i synnerhet inom småbarnspedagogiken, verksamheten för barn i skolåldern, ungdoms- och familjearbetet, där det finns allt fler barn och unga inklusive deras familjer som kan dra nytta av detta sätt att arbeta.

Riktlinjer inom det fostrande arbetet i Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland för förebyggande av utanförskap

*Kyrkans arbete för att förhindra utanförskap grundar sig på dess grundläggande uppgift inom fostran och diakoni.
Guds kärlek förankras i form av människornas handlingar.*

Kyrkans arbete för att förebygga utanförskap har starka grunder såväl i Bibeln som i kyrkans värderingar och grundläggande uppgift. Varje människa är skapad av Gud och ett under. Ett barn, en ung eller en familj i behov av stöd är församlingens särskilda ögonsten, ett speciellt mirakel som man bär genom den svåra tiden. Kyrkans budskap är tydligt och klart: Du är älskad. Du är viktig. Du har en framtid och ett hopp.

Inom arbetet för att förebygga utanförskap jobbar vi långsiktigt och samarbetsinriktat för att vinna barns, ungas, familjers och våra samarbetspartners förtroende.

Specialungdomsarbetets relationer till familjer och samarbetspartner präglas av värderingar såsom förtroende, långsiktighet och samarbetsförmåga. Förutsättningar för verksamheten är

- trygg och förtroendefull kontakt med barnen, de unga och familjen
- gedigen professionell yrkeskunskap om relationsarbete
- förmåga att samarbeta med samhällets officiella stöd- och servicesystem och med frivilligorganisationer.

Församlingen bygger ett hållbart, långsiktigt samarbete med olika aktörer. Detta har sin grund i professionalitet, förtroende och en gemensam strävan.

Förebyggandet av utanförskap utvecklas och förnyas och vi reagerar snabbt på de behov som finns i omvärlden.

Karakteristiskt för specialungdomsarbetets arbetsgrepp är en balansgång mellan stabilitet och förnyelse. Man förbinder sig till en långsiktig verksamhet och använder sig av arbetsätt som är välfungerande på det lokala planet och som har befunnits vara bra och samtidigt förnyas arbetet vartefter man ställs inför nya utmaningar. Nya verksamhetsformer och modeller utvecklas och tillämpas och vi är snabba att bemöta aktuella behov. På det sättet går det bäst att hitta vägarna till att hitta och hjälpa barn, unga och familjer i utanförskap.

Så att ingen blir ensam

#ingenblirensam

Riktlinjer inom det fostrande arbetet
i Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland
för förebyggande av utanförskap

Förebyggandet av utanförskap inom ramen för kyrkans fostrande arbete syftar till att bekämpa ensamhet och utanförskap, att stärka barn, unga och familjer samt att öka deras delaktighet och välbefinnande.

Förebyggandet av utanförskap handlar om en attityd och ett arbetssätt som alla som arbetar med fostran inom kyrkan behöver tillägna sig. Samtidigt är det en särskild uppgift som söker upp och stöder de barn och unga som annars inte nås.

Kyrkans arbete för att förhindra utanförskap grundar sig på kyrkans grundläggande uppgift inom fostran och diakoni. Guds kärlek förankras i människors gärningar.

Inom arbetet för att förebygga utanförskap jobbar man långsiktigt och med fokus på samarbete för att vinna barns, ungas, familjers och samarbetspartnerns förtroende.

Förebyggandet av utanförskap utvecklas och förnyas och vi reagerar snabbt på de behov som finns i omvärlden.

Du är viktig!

KYRKOSTYRELSEN[†]

ISBN 978-951-789-701-3 (PDF, tillgänglig)

**Så att
ingen
♥ blir
ensam**

**EV. LUTH.[†]
KYRKAN
I FINLAND**